

Mozes, Messias, Mohammed

en het einde der tijden

Willem J. Ouweneel

Op de voorkant van dit boek ('De verbanning van Hagar', door Johann Friedrich Overbeck, 1789-1869) zien we Hagar en Ismaël (links), voorouders van Mohammed, die door Abraham verdreven worden. Rechts zitten Sara en Izaäk, voorouders van Mozes en Jezus. Ismaël wordt hier trouwens te klein afgebeeld; als Izaäk een jaar of 3 was toen hij gespeend werd, dan moet Ismaël al een jaar of 17 zijn geweest. Maar de blik die hij (als ik het goed zie) op Izaäk werpt, is meesterlijk: 'Moet ik voor hém aan de kant!? Hoe moet het met mij aflopen?' Dit boek draait om die vraag.

MOZES, MESSIAS, MOHAMMED
en het einde der tijden

Dr. Willem J. Ouweneel

Copyright © 2025 Uitgeverij Gideon
Typografie: Coco Bookmedia, Amersfoort
Omslagontwerp: Patrick Staal
Jaar van uitgave: juli 2025

Uitgave: Gideon, Hoornaar, Nederland
www.gideonboeken.nl

ISBN: 978-90-5999-305-1
NUR: 700, 716 en 717

Alle rechten voorbehouden

**Opgedragen aan mijn vier kleinzoons:
Wouter, Chris, Jeroen en Abel**

Inhoudsopgave

Voorwoord	11
Deel I Abraham, Ismaël en Izaäk	15
1 De spelonk van Machpela	17
1.1 Mijn bezoek in 1982	17
1.2 De zoon van Ismaël	20
1.3 Taalkundig uitstapje	22
1.4 Drie gebeden	24
2 Wie was Ismaël?	29
2.1 Abrahams twee zonen	29
2.2 De raad van Sara	34
2.3 Ismaëls bijzondere positie	36
2.4 Ismaël en Ezau	40
2.5 Engelvorsten	43
3 Ismaël en Izaäk	47
3.1 De verschillen	47
3.2 Gods uitverkoren verbondspartner	50
3.3 Ismaël gaat zijn weg	54
3.4 De begrafenis van Abraham	57
4 Ismaël in de islam	61
4.1 Ismaël in de Koran	61
4.2 Ismaël, profeet van God?	64
4.3 Ismaël en de Kaäba	68

Deel II Allah en Mohammed	73
5 Wie is Allah?	75
5.1 De naam 'Allah'	75
5.2 De namen van Allah	77
6 Wie is Mohammed?	81
6.1 Zijn voorlopers	81
6.2 Zijn leven	83
6.3 Zijn geloofstellingen	89
6.4 Zijn opvolgers	91
7 Mohammed, Joden, christenen	95
7.1 Mohammed en de Joden	95
7.2 Mohammed in het Nieuwe Testament?	98
7.3 De vijf zuilen van de islam	100
7.4 Een kleine vergelijking	103
Deel III Jezus in de Koran	107
8 Mohammed en Jezus	109
8.1 De Koran	109
8.2 Jezus' maagdelijke geboorte	113
8.3 Jezus' wezen: zondeloos, heilig, rechtvaardig	120
9 De titels van Jezus	125
9.1 Profeet van God	125
9.2 De Messias	131
9.3 Het Woord van God	136
9.4 De Geest van God	139
10 Jezus' bediening volgens de Koran	145
10.1 Indzijl	145
10.2 Jezus' wonderen	147
11 Jezus' hemelvaart en wederkomst	151
11.1 Jezus' hemelvaart	151
11.2 Jezus' wederkomst	153
11.3 Valse profeten	156

12 In overzicht	159
12.1 Verschillen tussen Jezus en Mohammed	159
12.2 Een overeenkomst tussen Jezus en Mohammed?	161
12.3 Overeenkomsten en verschillen tussen Joden, christenen en moslims	164
12.4 Mystieke richtingen	167
12.5 Muziek en zang	168
 Deel IV Geboden, zegen en vloek	 171
13 Gods geboden – verzoening en vergeving	173
13.1 Jodendom	173
13.2 Christendom	175
13.3 Islam	178
14 De zegen van land en stad	183
14.1 De landbelofte voor Israël	183
14.2 Jeruzalem in de Koran?	188
14.3 Geen ‘tweestatenoplossing’	190
15 Joden vanuit islamitisch oogpunt	193
15.1 Joden tegen de christenen	193
15.2 Islam tegen de Joden	195
15.3 De vloek – altijd geldig?	198
16 Hamas, Hezbollah en de ayatollahs	203
16.1 De vloek van Hamas	203
16.2 De vloek van Hezbollah	206
16.3 De vloek van Khomeini	210
 Deel V Islam en geschiedenis	 215
17 De verovering van Jeruzalem	217
17.1 De Rotskoepel	217
17.2 De <i>dar al-islām</i>	221
17.3 De Al-Aqsa-moskee	225
17.4 Vier herinneringen	228
17.5 Jeruzalem of Mekka ‘navel’ van de aarde?	230

18 Twee 'gruwelen'	237
18.1 De 'gruwel der verwoesting'	
(168 v.C. en vermoedelijk 688 n.C.)	237
18.2 Opmerkelijke jaartallen	241
18.3 Parallele 'gruwelen'	245
19 Het 'vierde beest'	249
19.1 Heidens – christelijk – islamitisch	249
19.2 Het Islamitische Rijk	254
19.3 Herleving van 'Rome'?	260
20 Ismaël tijdens het Messiaanse Rijk	265
20.1 De zegen voor Ismaël	265
20.2 Moab en Ammon	268
20.3 Assur en Egypte	271
20.4 Plaats voor niet-Joden in het Heilige Land	275
Aanhangsels	279
I Voorouders, in strijd met Byzantijnen en moslims	279
II Parallele Arabische en Hebreeuwse woorden	285
III Eigennamen in drie talen	287
IV Verklaring van enkele oude geschriften	288
V Gebouwen met wisselende religieuze bestemming	289
VI Tien voorname synagogen, kerken en moskeeën	290
VII 'Heilige steden'	292
VIII Abrahamitische afstammelingen	293
 Beknopte literatuurlijst	 295

Voorwoord

Tot de belangrijkste steden die ik in mijn leven heb mogen bezoeken, behoren deze zestien (in alfabetische volgorde): Amman, Athene, Caïro, Córdoba, Granada, Hebron, Istanbul, Jeruzalem, Moskou, Rome, Safed (Tzvat), Sevilla, Tiberias, Toledo, Washington en Wittenberg. Wat een historie valt er in deze steden terug te vinden voor allen die in jodendom, (westers en oosters) christendom en islam geïnteresseerd zijn! Over die drie religies gaat dit boek.

De wortels van deze drie religies liggen nota bene in een en dezelfde de Bijbelse familie, en wel die van de aartsvader Abraham (zie Gen. 12-25). Uit zijn vrouw Hagar werd zijn zoon Ismaël geboren (Gen. 16), en veertien jaar later uit zijn vrouw Sara zijn zoon Izaäk (Gen. 21; zie Aanhangsel VIII). Volgens de Bijbel werd Izaäk de eigenlijke verbondspartner van God; en na hem was het Jakob, niet diens oudere broer Ezau, die de verbondspartner van God werd¹.

Uit Jakob kwamen de twaalf stammen van Israël voort. Maar uit Ismaël kwamen óók twaalf stammen voort, zoals God zelf had voorgezegd (Gen. 17:20; vgl. 25:16). Bovendien werd hij volgens de islamitische overlevering de voorvader van Mohammed (*Moehammad*). Deze was volgens de islam de laatste van Gods vijfentwintig profeten, de man aan wie de inhoud van de Koran (*Qoer'an*) werd toevertrouwd die, volgens dezelfde islam, de Bijbel overvleugelde. Dat levert een heel boeiende, heel centrale vraag op: ligt de prioriteit bij Mozes en de Tenach (d.i. het Oude Testament) of bij de (bijna) tweeduizend jaar latere Mohammed en de Koran?

En dan hebben we het nog niet eens over de verschillen tussen Joden en christenen, die betrekking hebben op de persoon van Jezus. Volgens het gangbare jodendom was Jezus een valse

¹ Zie Ouweneel, 2025b (zie de Literatuurlijst achterin dit boek).

Messias. Volgens het orthodoxe christendom was en is Jezus de ware Messias van Israël én de Zoon van God. Volgens de islam was en is Jezus 'Messias' (zonder nadere aanduiding wat dit inhoudt), maar niet Zoon van God ('God kan geen zoon hebben'), en wordt Hij overtroffen door Mohammed, de laatste en grootste profeet van God.

Wonderbaarlijk genoeg kijken vrome Joden, orthodoxe christenen en vrome moslims alle drie uit naar 'het einde der tijden', dat is: naar de komst van de Messias. Joden kijken naar Hem uit, om pas bij zijn komst te ontdekken dat het Jezus (Jésjoea) is. Christenen kijken uit naar Hem die voor altijd vrede en gerechtigheid in het Midden-Oosten en op de hele aarde zal stichten. Moslims kijken uit naar de wederkomst van Isa² (= Jezus), maar geloven dat Hij na 40 (of 45) jaar heerschappij... zal sterven! De figuur van de Messias verbindt de drie groepen, ondanks de ongelooflijk verschillende voorstellingen die alle drie van Hem hebben.

Zal er ooit een tijd komen dat Joden, christenen en moslims – alle drie fysieke c.q. geestelijke 'nakomelingen' van aartsvader Abraham – elkaar nog eens zullen vinden? Ja. Dat zal zijn bij wat ik zojuist beschreef: de verschijning van de Messias met de wolken van de hemel. Dat wil ik in dit boek graag nader uiteenzetten. Het sluit nauw aan bij twee eerdere boeken die ik recentelijk geschreven heb³.

De meeste pentekeningen in dit boek zijn van de Duitse kunstenaar Julius Schnorr von Carolsfeld (1794-1872) en van de Franse kunstenaar Gustave Doré (1832-1883). Wat de illustraties betreft, de lezer moet niet denken dat ik Mohammed onrecht doe door hem niet af te beelden: het is in de islam (althans door sommige autoriteiten) streng verboden afbeeldingen van hem te maken!

² Uit te spreken met een langgerekte I; vandaar dat de Engelse transcriptie vaak Eesa is.

³ Enerzijds Ouweneel, 2024c, anderzijds het genoemde Ouweneel, 2025b.

Graag betuig ik mijn grote dank aan de Jordaans-Duitse Tamara El-Mohasel⁴, aan de Belgisch-Marokkaanse Faouzi Chihabi en aan de Syrisch-Nederlandse Tahira Postma-Kadi, die alle drie ex-moslim en christen zijn; ze hebben (een vroegere versie van) het manuscript gelezen en van commentaar voorzien. Ook weet ik me geïnspireerd door diverse Iraanse bekeerde ex-moslims, zoals Hamid Farsi en Kazhal Moloudi.

De vertalingen van Bijbelse passages komen van mij, maar zijn voor het Oude Testament sterk geïnspireerd door NBG51, HSV en NBV21, en voor het Nieuwe Testament door de Telosvertaling.

Loerik (bij Houten), juni 2025⁵

Willem J. Ouweneel

⁴ Zie haar boek: *Het meisje dat niemand wilde* (El-Mohasel, 2025). Zij heeft ook mijn Koran-citaten laten verifiëren.

⁵ In 2025 valt het joodse Weken- of Pinksterfeest op 1-3 juni, het Offerfeest (of Grote Feest, een islamitisch feest ter nagedachtenis aan Abraham/Ibrahim die zijn zoon offerde; zie § 4.2) op 5-8 juni en het christelijk pinksterfeest op 8 juni.

Deel I Abraham, Ismaël en Izaäk

1 De spelonk van Machpela

*Dit is het graf van Ismaël
(of zei hij Izaäk!?).
Mijn moslimgids in Hebron*

1.1 MIJN BEZOEK IN 1982

Het was in 1982, ik was 38, en het was mijn eerste bezoek aan de staat Israël. Ik had zojuist een serie van elf Bijbellezingen gehouden in een ‘Vergadering van Gelovigen’ (*Brethren Assembly*) in een stadje in Galilea⁶. Van de inwoners van dat stadje bestond iets meer dan de helft uit Arabische christenen (meest Grieks-orthodox) en iets minder dan de helft uit Arabische moslims. Als teken van dankbaarheid was mij van tevoren een rondreis door het Heilige Land aangeboden na afsluiting van die serie van elf avonden. Dat aanbod heb ik natuurlijk enthousiast aanvaard! De autoreis zou plaatsvinden onder leiding van een Arabische katholieke chauffeur en een Arabische protestantse gids, Samir geheten, die vloeiend Arabisch én Ivriet (Hebreeuws) én Engels sprak. Dat is wel opmerkelijk: mijn eerste indrukken van de staat Israël kreeg ik in gezelschap van twee christen-Arabieren! Pas later kwamen bij mij ook de joodse Israëli’s in beeld, zowel de seculiere als de orthodoxe.

De eerste overnachting van ons drieën was in Jenin (Arabisch: Džanīn), een stad op de Palestijnse West Bank, waar wij logeerden in het liefderijke gezin van de taxichauffeur (zijn zonen bleken vurige bewonderaars van Jasser Arafat te zijn). De meerderheid van de inwoners van Jenin was moslim; mijn gastheer vertelde me dat zijn buurman twee vrouwen en twintig kinderen had!

De dag daarna reden we dwars door de West Bank (dus door sterk islamitisch gebied), via Nabloes (bij het oude Sichem) en de

⁶ Dit is het stadje waarover ik schreef in Ouweneel, 2024c.

‘bron van Jakob’ (bij Sychar; zie Joh. 4), naar oud-Jeruzalem. Ik weet nog heel goed de ontroering die mij beving toen wij vanuit de auto het eerste silhouet van Jeruzalem gewaarwerden. We logeerden in de Arabische wijk, in een Arabisch christelijk gezin, in een huis dat vele eeuwen oud geweest moet zijn. Ik herinner me nog hoe Samir en ik vóór het slapen gaan samen Psalm 122 lazen:

‘Verheugd was ik toen men mij zei:
“Wij gaan naar het huis van JHWH.”
En nu staan onze voeten
binnen je poorten, Jeruzalem.
Jeruzalem, als een stad gebouwd,
hecht en dicht opeen.
Daar trekken de stammen naartoe,
de stammen van JHWH (...).’

Ik zal hier niet alle details van de reis vertellen (voor zover ik mij die nog herinner na ruim veertig jaar), dus de lezer krijgt niets te horen over onze bezoeken aan bijvoorbeeld Nes Ammim⁷ en aan oud-Jeruzalem, waar we de Rotskoepel bezochten en waar ik bij de Klaagmuur in een diep gesprek met een rabbi belandde. Ik vertel wel hoe Samir en ik, samen met onze gids, op onze rondreis in Hebron aankwamen, dat een van de oudste steden van het Midden-Oosten is. In het Hebreeuws heet de stad (C) hevron, maar in het Arabisch – verreweg de meeste inwoners zijn Arabischsprekend – heet de stad Al Chalīl (‘De Vriend’). De stad ligt in wat men de ‘Palestijnse gebieden’ noemt.

Het was op een vrijdag, dus de heilige weekdag van de moslims. De toegang tot de moskee (de *Haram al-Ibrahimi*), die over de spelonk van Machpela gebouwd was (zie Gen. 23:9,17,19; 25:9; 49:30), was op die dag gesloten. Maar mijn vriend Samir, die ik in oud-Jeruzalem vloeiend Ivriet had horen praten, ging nu in rap Arabisch de bewakers van de moskee te lijf. En ja hoor, een van de

⁷ Een Nederlands-Zwitsers christelijk dorp in het westen van Galilea.

bewakers was bereid mij in een paar minuten langs de grafmonumenten van de aartsvaders en -moeders te loodsen.

Doré: De begrafenis van Sara door Abraham in de spelonk van Machpela

Nu weet iedere Jood en iedere christen (mag ik hopen) welke zes personen daar begraven liggen: Abraham en zijn vrouw Sara, Izaäk en zijn vrouw Rebekka, en Jakob en zijn vrouw Lea⁸. Maar ik meende stellig ergens opgepikt te hebben dat volgens de moslims niet Izaäk daar begraven lag, maar Ismaël. Het was volgens de moslims immers ook Ismaël die door Abraham geofferd was, niet Izaäk (§ zie 4.2]. Was Ismaël bovendien niet de geestelijke vader van de islam? Toen mijn Arabische gids mij in razend tempo langs de graven van de zes aartsvaders en -moeders leidde, ving ik (in het Engels) 'Ismaël' (*Isma'il*) op in plaats van 'Izaäk' (*Isjaq*)...

Pas veel later leerde ik dat volgens de moslims Ismaël – de stamvader van Mohammed – daar helemaal niet begraven ligt. Ik zal hieronder uiteenzetten hoe, volgens de islam, Ismaël profeet in Arabië is geworden en naderhand begraven is in Mekka. Wat heeft mijn gids in Hebron dan eigenlijk gezegd!? Heb ik hem horen zeggen wat ik *dacht* dat hij zou zeggen – of wat ik *wilde* dat hij zou zeggen – maar heeft hij in feite gewoon 'Izaäk' gezegd? Was ik het

⁸ Niet Jakobs vrouw Rachel; zie daarover Gen. 35:16-20 en § 17.4.

slachtoffer van mijn vooroordeel geworden? En in hoeveel ándere opzichten ben ik misschien nog steeds slachtoffer van mijn vooroordelen jegens moslims én orthodoxe Joden? Lees dit boek dus maar heel kritisch: misschien weet de lezer er nóg wel een paar vooroordelen van mij uit te halen... Want welke christen kan over islam en jodendom schrijven zonder enige vorm van vooroordeel? Hetzelfde geldt trouwens voor Joden en moslims die over de twee andere religies schrijven.

Intussen heb ik inderdaad vernomen dat volgens de moslims Ismaël begraven ligt tussen de Mīzāb al-Raḥma (de regengoot die uitsteekt van boven het dak van de Kaāba) en de westelijke stenen deur van de Kaāba (zie § 4.3) in Mekka... Hoe Ismaël daar (volgens hen) gekomen is? Dat wordt hopelijk vanzelf duidelijk.

1.2 DE ZOON VAN ISMAËL

Lastig trouwens met die graven: koning David werd begraven in de ‘stad Davids’ (1 Kon. 2:10), maar dat is aan de *oostkant* van de stad – terwijl vrome Joden vandaag de dag het ‘graf van David’ bezoeken aan de *westkant* van de stad, op wat tegenwoordig de berg Sion heet. Verwarrend. Dat komt doordat de ‘berg Sion’ zelf al een verwarrend begrip is: is het de berg waarop de oude stad van David destijds gebouwd is, dus ten zuidoosten van de tegenwoordige stadsmuren (vgl. 2 Sam. 5:7)? Of is het de noordoostelijke berg waarop de tempel van Salomo gebouwd is (vgl. Jes. 2:3)? Of is het de zuidwestelijke berg, die tegenwoordig de ‘berg Sion’ heet (in de Byzantijnse periode stond hier de kathedraal van de Hagia Sion⁹) en waar ook de ‘Sionspoort’ te vinden is? En dan hebben we het nog niet eens over het feit dat ‘Sion’ soms een poëtische naam voor Jeruzalem is (bijv. Jes. 3:26), of zelfs voor het hele land Israëel!

⁹ Grieks voor ‘Heilige [berg] Sion’; vergelijk Ps. 2:6; 87:1-2. Traditioneel wordt de plek ook aangewezen als plaats waar Maria, de moeder van Jezus, ontsliep; vandaar de oude naam: Maria-Tenhemelopnemingkerk (*Church of the Dormition*). Volgens een andere traditie is Maria echter in Efeze overleden, waar ook Johannes woonde (vgl. Joh. 19:26-27).

Het graf van Ismaël én Hagar pal naast de Kaäba
(ruim 1200 km van Abrahams graf vandaan)

Waarom is de zaak van het juiste graf van Ismaël belangrijk? Er is een tijdsverschil van misschien wel tegen de tweeëneenhalf duizend jaar tussen Ismaël en Mohammed (ca. 570-632 n.C.). En toch, als we de moslimgenealogen mogen geloven, is de verreweg beroemdste 'zoon' (nakomeling) van Ismaël niemand minder dan de islamitische profeet Mohammed, die in Mekka geboren werd (zie nader in § 6.2). En zonder Mohammed kun je de islam niet begrijpen. En zonder de islam kun je de toestand in het Midden-Oosten niet begrijpen.

Begin jaren '80 waren er nog maar weinig moslims in Nederland. Ik heb de moslims dan ook allereerst pas echt leren kennen in de Palestijnse gebieden (sinds 1982, zoals ik zei, en ettelijke malen sindsdien). Daarna ontmoette ik hen ook in Jordanië en Qatar, en sindsdien in veel grotere massa's in China (waar minstens 25 miljoen moslims wonen), Turkije (73 miljoen), Egypte (86 miljoen), Nigeria (108 miljoen), India (203 miljoen moslims) en Indonesië (246 miljoen moslims). En ik ken ze intussen ook in Nederland, vooral doordat het vaak vriendelijke en hoffelijke meisjes achter menig loket zijn (bij de apotheek, bij het reisbureau, of waar ook al).

Een van mijn aardigste ontmoetingen was bij de basisschool van mijn eigen jeugd (in Deventer). Toen ik (uit pure nostalgie) als volwassene die school nog eens opzocht, bleek die grotendeels door moslimkinderen bezocht te worden. Het was juist Suikerfeest (*Eid al-Fitr*, het einde van de Ramadan-vastenperiode; letterlijk: 'feest van het breken van de vasten'), en de moslims zaten in het mooie weer allemaal gezellig op straat. Eén gezin nodigde mij – een volstrekte vreemdeling – uit om met hen van de zoete spijzen te genieten. Ze deden dat met het motief dat zij op die dag geacht werden aan de 'armen' te geven, maar omdat er in Nederland geen armen zijn (zeiden zij) hadden zij mij uitverkozen... Het werd een genoeglijk samenzijn, vooral met de pubers van het gezin, die op een christelijke school bleken te zitten. Een mooi aanknopingspunt voor een gesprek!

Ik herinner me ook Vlaardingen, waar ik ooit lezingen over de toekomstige dingen hield en vóór elke maandelijkse lezing eerst iets ging eten in een naburige cafetaria, waarvan de beheerder een vriendelijke moslim was. Hij vroeg elke keer waar ik het die avond over zou gaan hebben. Op een keer was het thema 'De toekomst van de islam' aan de beurt, en die avond wilde hij met nog veel meer details horen wat ik zou gaan vertellen. Allemaal heel welwillend en geïnteresseerd.

Als bijbelleraar interesseer ik mij hogelijk voor Ismaël; en als christen en wereldburger interesseer ik mij voor de verreweg beroemdste nazaat van Ismaël en zijn 1,8 miljard volgelingen wereldwijd. Je kunt niet om hen heen, en dat moet je als christen ook niet willen. En over vooroordelen gesproken: je moet je ook vooral niet allerlei vooroordelen over moslims en de islam laten aanpraten (en voor eventuele moslimlezers: hetzelfde geldt natuurlijk voor jullie visie op het christendom).

1.3 TAALKUNDIG UITSTAPJE

De Arabische naam Mohammed (*Moehammad*) betekent 'prijzenswaardig'. Hij komt van de Semitische stam (*c*)*h-m-d*, die 'prijzen' betekent. Die (*c*)*h* wordt in het Arabisch én in het oude Hebreeuws

(vandaag nog door Jemenitische Joden) uitgesproken als een letter die ongeveer tussen de *h* en de *ch* in ligt; het is de letter waarmee bijvoorbeeld woorden als (C)hamas en (C)hezbollah beginnen. Vandaag spreken de Israëli's de letter als een harde *ch* uit (je hoort de Israëli'sche premier Netanyahu dan ook altijd Chamas en Chezbollah zeggen). De vroegere burgemeester van Rotterdam, Ahmed Aboutaleb, had liever dat wij zijn voornaam als Ahmed uitspraken dan als Achmed (met die harde *ch*), want 'Achmed' heeft een lelijke betekenis; in werkelijkheid gaat het hier niet om een *h*, maar om diezelfde (voor Nederlanders nauwelijks uitspreekbare) letter (*c*)*h* (zie ook Aanhangel II).

In het Hebreeuws is de betekenis van de Semitische stam (*c*)*h-m-d* meer verschoven naar 'begeren', en daarmee naar het 'begerenswaardige', en vervolgens: het 'liefelijke'. Het Hebreeuwse zelfstandig naamwoord *ma(c)hmad* ('liefelijkheid, kostbaarheid, schat'¹⁰) ligt het dichtst bij de Arabische naam Mohammed.

Sommige moslims met een rijke fantasie meenden daarom in sommige van deze passages Mohammed zelf te kunnen aanwijzen, bijvoorbeeld in Hooglied 5:16, 'Zijn mond is zoet, aan hem is alles begerlijk'. Dit laatste woord is in het Hebreeuws *Moe(c)hammadin*, dat is afgeleid van *Moe(c)hammad*. Dit is ook de Hebreeuwse schrijfwijze voor de naam 'Mohammed'! Sommige moslims willen hier daarom per se vertalen: '... hij is in alle opzichten Mohammed'. Ze zijn er geweldig trots op dat de naam van de profeet al in het Oude Testament voorkomt!

Dit is volstrekt absurde inlegkunde. Het is hetzelfde als beweren dat Donald Trump al in de toneelstukken van William Shakespeare voorkomt, omdat deze schrijver soms het woord *trump(et)* gebruikt. Dan kunnen moslims zich nog beter beroepen op 1 Koningen 20:6, want daar vind je precies die vier medeklinkers *m-(c)h-m-d*, zonder toevoeging: '... de hele Mohammed in jouw ogen...' Of Ezechiël 24:16,

¹⁰ Zie 1 Kon. 20:6; 2 Kron. 36:19; Hoogl. 5:16; Jes. 64:12; Klaagl. 1:10-11; 2:4; Ezech. 24:16,21,25 ('lust van je ogen'); Hos. 9:16.

‘... de Mohammed van jouw ogen...’ (vs. 21,25: ‘... de Mohammed van hun ogen...’). Hoe absurd wil je het hebben?

Het punt is dat het Hooglied al eeuwen voordat Mohammed geboren werd, vertaald werd in het Aramees, het Grieks, het Perzisch en het Latijn, en al die vertalingen lezen de genoemde passages net zoals wij dat nog steeds doen. Geen Mohammed te bekennen!

1.4 DRIE GEBEDEN

Jezus Christus is een verre nazaat van Abrahams zoon Izaäk, en wel van diens zoon Jakob, stamvader van alle Israëlieten (zie de geslachtsregisters in Matt. 1:1-16 en Luk. 3:23-38). Mohammed wordt verondersteld een verre nazaat van Abrahams zoon Ismaël te zijn. Als je maar ver genoeg teruggaat, zouden Jezus en Mohammed dus ‘broeders’ zijn: beiden (verre) ‘zonen’ van vader Abraham. De apostel Paulus maakt trouwens duidelijk dat degenen die oprechte volgelingen van Jezus zijn, ook al zijn zij Jafethieten of Chamieten (of niet-Abrahamitische Semieten), eveneens ‘zonen van Abraham’ zijn¹¹.

Jezus leerde zijn volgelingen het Onzevader bidden, dat in principe elke orthodoxe Jood vrijmoedig zou moeten kunnen mee bidden (zie Matt. 6:9-13):

‘Onze Vader die in de hemelen bent:
moge uw naam worden geheiligd,
moge uw koninkrijk komen,
moge uw wil gebeuren, zoals in de hemel, zo ook op aarde.
Geef ons vandaag ons toereikend brood
en vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij onze schuldenaars hebben vergeven.

¹¹ Gal. 3:7; vgl. vs. 29; Rom. 4:11-12; 1 Petr. 3:6; zie ook Joh. 8:39.

En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze'.¹²

Voor de moslim ligt dat 'mee bidden' veel moeilijker, doordat de islam God niet (er)kent als 'Vader', laat staan 'onze Vader' (Vader van de gelovigen). Voor de rest staat er niets in het gebed dat naar mijn mening de oprechte moslim niet mee zou kunnen bidden.

Biddende moslims

Omgekeerd opent de Koran met een lofprijzing aan God die én elke orthodoxe Jood én elke christen zou moeten kunnen mee bidden (Q1,¹³ genaamd *Al-Fatihah*, d.i. 'De Opening'):

'In de naam van God, de Genadigste, de Barmhartigste.
Alle lof zij [alleen] aan God, Heer van de werelden,
de Genadigste, de Barmhartigste.
Meester van de Dag des Oordeels.
U bent het die wij aanbidden,

¹² Een tekstdeel uit later tijd (vermoedelijk toegevoegd om liturgische redenen) zegt: 'Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.'

¹³ D.i. Soera (= hoofdstuk) 1 in de Koran (Qoer'an, afgekort Q).

en tot U roepen wij om hulp.
Leid ons op het rechte pad,
het pad van hen die U gezegend hebt,
niet van hen tegen wie uw toorn [gericht] is,
noch van hen die misleid zijn’.

Tegen het einde van deze lofprijzing wordt gesproken over hen tegen wie Gods toorn zich keert. Als de uitleggers die zeggen dat deze zinsnede zich tegen Joden en christenen richt, gelijk hebben, dan zullen die misschien moeite hebben dit mee te bidden. Maar als je dat even loslaat, hebben we ook met deze regel géén moeite – want het is op zichzelf volkomen waar dat Gods toorn gericht is tegen alle goddelozen van deze wereld: ‘Want toorn van God wordt van de hemel geopenbaard over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen die de waarheid in ongerechtigheid bezitten’ (Rom. 1:18); ‘wie de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn van God blijft op hem’ (Joh. 3:36; zie ook Ef. 5:6; 1 Thess. 2:16).

De genoemde uitdrukking ‘Heer van de werelden’ herinnert ons aan een bekend joods gebed, *Adon ‘Olam* (‘Heer van de wereld’), waarvan ik opnieuw beweer dat niet alleen elke Jood, maar ook elke christen én elke moslim het mee zou moeten kunnen bidden (zie § 7.3):

‘De Heer der wereld, die Koning was
vóór enig schepsel was geschapen;
toen door zijn wil alles ontstond,
toen reeds was zijn naam: Koning.
En wanneer alles tot een einde gekomen is,
zal Hij, de Ontzagwekkende, als enige Koning blijven.
Hij was, Hij is, en Hij zal zijn in heerlijkheid.
Hij is één, er is geen tweede
die met Hem te vergelijken is:
zonder begin, zonder einde.
Aan Hem is de macht en de heerschappij,

en Hij is mijn God, mijn levende Redder,
een rots bij verdriet in moeilijke tijden.
Hij is mijn banier en mijn schuilplaats,
Hij troost mij, op de dag dat ik tot Hem roep.
In zijn hand beveel ik mijn geest
als ik ga slapen en als ik ontwaak;
en met mijn geest ook mijn lichaam:
mijn God is bij mij, ik zal niet vrezen'.

Dit zijn bij elkaar drie belangrijke gebeden, die de diepe verbondenheid onderstrepen van de drie 'Abrahamitische (of Semitische) religies': jodendom, christendom en islam. Het gaat steeds om de ene God van Abraham, om zijn wetten en geboden, om zijn troost en nabijheid – en om het eeuwig oordeel dat die God uiteindelijk zal vellen over alle goddelozen (tot hun eeuwige rampzaligheid) en over alle rechtvaardigen (tot hun eeuwige gelukzaligheid).

Soms moet je de enorme *verschillen* tussen deze drie religies onderstrepen, en dat gaan we ook zeker doen; maar het is ook wel eens goed om te beginnen met hun diepe *verbondenheid*, die gelegen is in de persoon, in het leven en in de verkiezing van Abraham (Hebr. Avraham; Arabisch: Ibrahim; zie Aanhangel III):

- (a) Via Izaäk (Hebr. Jitschaq; Arabisch: Isjaq) is Abraham de vader van alle Joden.
- (b) Via Ismaël (Hebr. Isjma'el); Arabisch: Isma'il) is hij de fysieke of in elk geval de geestelijke vader van alle moslims van het Arabisch schiereiland.
- (c) Via Jezus (Hebr. Jesjoea; Arabisch: Isa; sommige christenen zeggen: Jesoea) is hij de fysieke of in elk geval de geestelijke vader van alle oprechte christenen.

God sprak tot Izaäk (Gen. 26:5):

'Abraham heeft mijn stem gehoorzaamd
en in acht genomen
mijn voorschriften, mijn geboden, mijn
verordeningen en mijn wetten'.

Dit is precies wat God mag verwachten van elke (vrome) 'Abrahamiet' (Jood, christen of moslim): Gods geboden in acht nemen – ook al mogen ze onderling nogal behoorlijk verschillen over de vraag wat die geboden precies inhouden (zie § 13.1-3).

Biddende Jood (bij de Klaagmuur)

2 Wie was Ismaël?

Vroeg ik aan een paar vurige Palestijnse aanhangers van

Jasser Arafat,

die tot een christelijke familie behoorden:

– *Waarom houden jullie zoveel van hem?*

– *Hij gaat ons al ons land teruggeven!*

– *Ik dacht dat moslims zich daar drukker over maakten dan christenen.*

– *Hoezo? Of we nu moslims of christenen zijn, wij zijn Palestijnen.*

– *Maar jullie weten uit de Bijbel toch wel dat dit land van de Joden was?*

– *Dat was vroeger. Nu is het van ons.*

2.1 ABRAHAMS TWEE ZONEN

Wie de situatie van de moderne staat Israël wil begrijpen, moet de omliggende landen van die staat begrijpen. Wie die omliggende landen wil begrijpen, moet de islam begrijpen. Wie de islam wil begrijpen, moet haar Arabische wortels begrijpen. Wie die Arabische wortels wil begrijpen, moet Ismaël begrijpen. En wie Ismaël wil begrijpen, moet zijn Bijbelse geschiedenis én dus ook zijn relatie tot het Bijbelse Israël begrijpen. Daarmee is de cirkel naar Israël gesloten. Enerzijds: wie het *moderne* Israël wil begrijpen, moet de islam begrijpen; anderzijds: wie de islam wil begrijpen, moet het *Bijbelse* Israël begrijpen.

Dit huidige boek vertoont diverse parallellen met mijn recente boek *Israël en de hiel van Ezau*. Daarin heb ik betoogd dat de islamitische Bedoeïenen (woestijnnomaden) die thuishoren op het Arabisch schiereiland, zowel afstammen van Ismaël (Abrahams zoon) als van Ezau/Edom (Abrahams kleinzoon) (door diens huwelijk met een dochter van Ismaël; Gen. 36:2-3) én via Ketura eveneens van Abraham (Gen. 25:1-6; sommige rabbi's stelden haar